

Premi Recull | Text: **Montserrat Bacardí**

RAMON FOLCH I CAMARASA

Montserrat Bacardí, professora de traducció i d'interpretació a la Universitat Autònoma de Barcelona, ha estat l'última guanyadora del premi de retrat literari Rafael Cornellà, dels premis Recull, amb el text que us oferim íntegrament

No és fàcil veure Ramon Folch i Camarasa parlant seriosament, sense que deixi anar cada dos per tres una broma o un estirabot. Ni en públic ni en privat. No se'n pot estar (ni ho vol, sembla). Ja ho diu el tòpic: és un dels recursos clàssics per disfressar la candidesa, la discreció i l'entotsolament. De tot en va ben servit. També d'unes certes prevencions. Per exemple, a hores d'ara, de decebre el seu públic, la imatge que ha maldat per forjar-se al llarg de més de cinquanta anys d'escriptor, diguem-ne, catalanista i catòlic. Els dubtes s'han anat afegint als anys de Folch i Camarasa, i les fes (no pas les conviccions) s'han anat esquerdant, inexorablement, contra la seva voluntat. Bona part dels seus esforços, avui, van destinats a recompondre els fonaments ideològics. Per això, no es cansa de llegir llibres d'espiritualitat i de ciència, ni de rellegir Tolstoi.

Té la sort de saber dissimular bé. El posat, elegant i inescrutable, l'hi acompanya, com també el vestuari, escaient, distingit. Força alt pels vuitanta-dos que ja ha complert, ben proporcionat, ni gras ni prim, camina dret i amb naturalitat de moviments. Tan sols una espatlla que li baixa una mica dóna fe de les incomptables hores assegut davant la màquina d'escriure o l'ordinador, sense fer prou exercici. Manté gairebé tots els cabells, ben blancs, com la barba retallada. Rere unes ulleres amb poca muntura sobresurten els ulls blavíssims, que, si els obre bé, li il·luminen tota la cara. Les faccions resulten encara agraciades. Les mans, també, encara que potser es veuen més envellides. És impossible no fixar-s'hi, perquè, quan la conversa s'anima, les belluga al compàs de la pipa que encén més que no pas fuma. A la mà esquerra lluu l'anell de casament.

Ja fa més de cinquanta anys que es va casar amb Montserrat Pons i Dedeu. Abans havia festejat amb Olga Luján (germana del famós periodista i escriptor), la qual va morir molt jove de tuberculosi. Ella li va encomanar la malaltia, però ell se'n va sortir. L'afeció va coincidir amb el darrer curs de la carrera de dret, que es va treure sense a penes poder anar a classe. Abans, a més, ja havia començat a treballar. El fill petit de Josep M. Folch i Torres havia hagut de cercar una feina perquè, amb el pare decrepit i ensorrat, la situació a casa era insostenible. L'editor -i mecenes encobert- Josep Janés li va donar un cop de mà i va entrar com a corrector de proves a l'editorial que dirigia. D'aquesta manera, esmenant la pàgina dels altres, va fer els primers exercicis de traducció, en haver de confrontar sovint els textos castellans amb els originals. De seguida va adonar-se que podia sortir-se'n si fa no fa com els col·legues que revisava. La dècada dels cinquanta va posar-se a traduir de l'anglès i del francès al castellà frenèticament, per a diverses editorials barcelonines, sempre amb pseudònim (entre els més comuns, Ramón Hernández i Ramón Sangenís). En total, una xifra esfereïdora: més de dos-cents títols, que ara s'obstina a negligir de la seva trajectòria.

El 1959 va publicar la primera traducció al català, el *Diari* d'Anna Frank. A partir d'aleshores, amb el *relaxament* de la censura franquista envers les traduccions a les altres llengües peninsulars, ja no va cessar de traslladar-hi tota mena de ficcions i assaigs concebuts en anglès, en francès, en italià i, fins i tot, en espanyol. Alguns noms, per sí cal: Daudet, Colette, Simenon, Sagan, Dickens, Conrad, Faulkner, Scott Fitzgerald, Hemingway, Huxley, Kipling, Nabokov, Saroyan, Norman Mailer, Carson McCullers, Orwell, Graham Greene, Truman Capote, Saul Bellow, Arthur Miller, Allan Sillitoe, Chandler, Agatha Christie, Patricia Highsmith, Marx, Engels, Sartre i Russell. I un altre número espaiador: al voltant de cent seixanta llibres, fins ara. Aquesta tasca ingent li va ser reconeguda el 2006 amb el doctorat *honoris causa* per la Universitat Autònoma de Barcelona.

En paral·lel al traductor anònim, havia emergit el poeta, el dramaturg i el novel·lista Ramon Folch i Camarasa. El primer tan sols va treure a llum un llibre, *L'aigua negra*, el 1954. Els altres dos van persistir més. El dramaturg tenia la intenció d'imposar-se en aquells primers anys de provatures, atret per la relació directa que podia establir amb el públic. Així, va concebre una llarga sèrie de *Teatre per a tothom*, comèdies bonhomioses pensades per als grups teatrals d'afecionats. Va obtenir alguns premis i va estrenar diverses peces, com ara *Aquesta petita cosa* (1955) i *El sopar de gala* (1958), farsa en vers escrita per encàrrec de l'Agrupació Dramàtica de Barcelona. Moltes obres, però, van quedar inèdites.

A poc a poc el narrador reconegut va sepultar l'home de teatre. L'obtenció del primer premi important, el Joanot Martorell, i la publicació de la novel·la *La maroma* (1957) a l'editorial Selecta van descobrir-li unes possibilitats expressives tal vegada impensades, aplaudides pel públic i la crítica i coronades, al llarg dels anys, amb nombrosos guardons: el Víctor Ca-

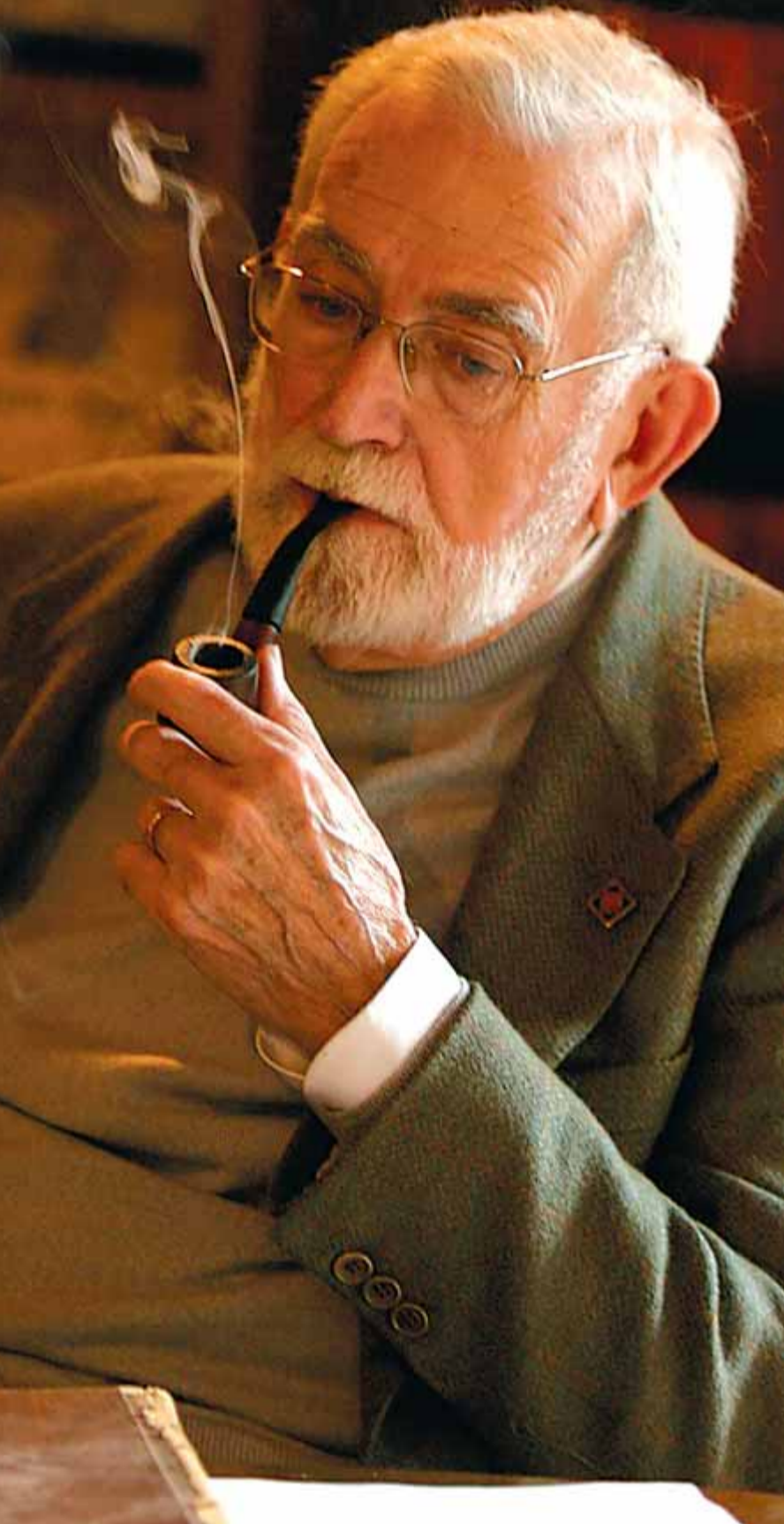
A poc a poc el narrador va sepultar l'home de teatre

Retrat d'
escriptor
mediocr

CRISTINA FORES

del perfecte or no gens re

talà, el Sant Jordi, el Ramon Llull i el Sant Joan, entre molts d'altres. Joan Sales va veure en Folch i Camarasa una mina per al seu programa de regeneracionisme patriòtic i moral i va obrir-li de bat a bat les portes d'*El Club dels Novel·listes*: en dotze anys va editar-hi sis novel·les, en les condicions que més plaïen a Folch i Camarasa i amb escasses intervencions per part de Sales (com descobreix la correspondència inèdita entre tots dos). De manera que va convertir-se en un dels autors més assidus de la col·lecció, al costat de Mercè Rodoreda i Llorenç Villalonga.

Gràcies a la narrativa i a la traducció, havia aconseguit el que ja havia estat un desig del seu pare: esdevenir un escriptor (en català) professional. El fill, damunt, hi havia reeixit en plena dictadura franquista, sense haver de recórrer a altres mitjans (com el periodisme en castellà), i amb dignitat i ambició literàries. Escrivint i traduint, únicament. Això sí, a base de grans esforços, de jornades interminables de feina sense descans. I amb l'ai al cor quan els encàrrecs de traducció minvaven. La crisi editorial del començament dels setanta (i les exigències d'una família de sis fills) van convèncer-lo de buscar una feina fixa ben retribuida i amb vacances. Del 1973 al 1986 (fins que va poder jubilar-se) va exercir de traductor de textos mèdics i administratius, de l'anglès i del francès al castellà, a l'Organització Mundial de la Salut, a Ginebra.

Tentines del sistema de valors

Tampoc aleshores, sense necessitats econòmiques peremptòries, va deixar d'escriure ni de traduir al català. Ni després, un cop retornat al país. La seva producció s'ha anat espaïant a mesura, com dèiem més amunt, que ha anat tentinejant el sistema de valors -vitals i literaris- en què s'havia afermat (amb incerteses, val a dir-ho). Això l'ha dut a assajar altres gèneres. El 1968 va donar a conèixer la biografia de Folch i Torres *Bon dia, pare* i la primera *Història possible* de les cent vint que va publicar fins al 1973, en la represa d'*En Patufet*. El mateix any 1968 va començar a escriure lletres de cançons, les quals van sortir, amb les d'altres autors, en els quatre volums de *Cançons per al poble*; així mateix, va traduir-ne, per encàrrec de la discogràfica Concèntric, de compositors tan populars com ara Adamo, Domenico Modugno, Jimi Hendricks, Lou Red, John Lennon i Paul McCartney. El 1981 va iniciar la sèrie de còmics d'en Massagran i fins al 2002 va publicar-ne quinze àlbums. A l'últim, va obtenir dos

Les seves històries ofereixen retrats de la vida quotidiana

premis d'humor, el 1991 i el 2004, amb *Manual del perfecte escriptor mediocre* i *Manual de la perfecta parella mediocre o l'art de sobreviure de dos en dos*. En una bona part d'aquestes iniciatives, hi ha pogut deixar córrer el seu vessant burleta, crític i, malgrat les aparences, poc convencional.

El 2006 va treure a llum la darrera novel·la, *Contra el silenci*, basada en la mort al front del seu germà, una felicitat simbiosi de tragèdia i d'ironia, no pas inèdita en la seva obra, però potser mai no manifestada amb la mateixa intensitat. Segurament, perquè hi dóna veu un personatge major, la Conxita, la qual, al caire de l'abisme, es despatxa, es redimeix i de passada redimeix el suposat protagonista de la trama. Els seus inacabables soliloquis, amb prodigiosos salts en l'espai i en el temps i interpel·lacions constants, són transmesos amb una *naturalitat* poc freqüent. Aquest és, de fet, un tret distintiu de tota la narrativa de Folch i Camarasa, el domini dels registres col·loquials, de l'oralitat, dels recursos propis de la parla, en una harmonia vidriosa entre la llengua heretada i la que avui és versemblant. Sempre ha defugit qualsevol mostra ostentosa d'artifici, sense renunciar a una riquesa de mitjans expressius molt notable. En aquest sentit, el seu programa literari no difereix gaire del d'altres coetanis, com del mateix Joan Sales.

De tota manera, el seu món en termes generals és més petit, volgutament més petit. Les seves ficcions, en la línia del realisme psicològic, aborden l'experiència humana, sovint la pròpia experiència. Tant és així que en bona part no costa gaire de resseguir-hi aspectes autobiogràfics, convenientment manipulats, com la presència d'un pare notori, famílies nombroses, la disjuntiva entre la integritat i l'èxit o una fe cristiana que ho sadolla tot. Al capdavant, les

històries de Folch i Camarasa pretenen oferir-nos un retrat versemblant, plausible, de la vida quotidiana de personatges corrents. Un retrat sense escarafalls ni efectismes, en un equilibri sempre difícil entre l'esperança i el desencís, la fe en l'esdevenidor i el llast del passat, la salvació i la condemna. Rere les trames amables i les notes d'humor s'hi amaga una melangia còsmica i, tanmateix, vivificadora.

Res a veure, al capdavant, amb el "perfecte escriptor mediocre" amb què va voler presentar-se el 1991. El fet revela, d'una banda, bones dosis de lucidesa i de conformació i, de l'altra, una escassa confiança en les pròpies potencialitats creatives. Josep M. Espinàs, company d'estudis i de tresques literàries primerenques, ja s'hi havia referit el 1954 a *Destino* (en el número del 17 de juliol), arran de la publicació de la primera novel·la de Folch i Camarasa, *Camins en la ciutat*: "...estamos seguros de que nunca un autor ha silenciado la publicación de una obra propia como Ramón Folch, con quien nos une una antigua amistad. Este extraño pudor forma parte del paradójico caso Folch, que se caracteriza por apoyar la difusión de sus obras menos ambiciosas, de estricta circunstancia, y cerrar el camino, en cambio, a sus innatas posibilidades para crear una literatura de primer orden". En efecte, de ben segur no ha estat un promotor gaire eficient de la seva obra, ni potser l'ha planificada amb prou detall. És de l'estirp dels narradors torrencials, que obliguen a destriar el gra de la palla. Si ens fixem només en la seva faceta més popular, la de novel·lista, ens ha deixat una bona colla d'obres susceptibles de ploure als lectors més diversos i dignes de figurar en els repertoris de la narrativa contemporània: *La maroma* (1957), *La visita* (1965), *L'alegre festa* (1965), *El no* (1967), *Fi de setmana damunt l'herba* (1967), *Sala de miralls* (1982), *Testa de vell en bronze* (1997) i *Contra el silenci* (2006), entre les més destacades. Fora de la darrera, totes les altres són introbables a les llibreries: una altra anomalia de la nostra cultura oblidadissa, constantment reinventada.

Encara que a primer cop d'ull ho pugui semblar, la literatura de Ramon Folch i Camarasa no és menor, d'estar per casa o, com algun cop s'ha afirmat, del mel i mató. Aborda els grans interrogants de l'existència humana (de vegades amb una certa complaença, però sense eludir-ne el moll de l'os), i els tracta amb una grapa narrativa formidable. Per això és tan actual. Tan poc mediocre.*